

ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

Προσφυγή υπ' αρ. 16474/11

Κωνσταντίνος ΝΙΚΟΛΟΥΖΟΣ

Κατά

Ελλάδας

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), συνεδρίασε στις 11 Ιουλίου 2017 σε Επιτροπή, με την ακόλουθη σύνθεση:

Kristina Pardalos, *Πρόεδρο,*

Ksenija Turković,

Tim Eicke, *δικαστές,*

και με τη σύμπραξη της Renata Degener, *Αν. Γραμματέα Τμήματος,*

Έχοντας υπόψη την προαναφερθείσα προσφυγή που υποβλήθηκε στις 10 Μαρτίου 2011,

Έχοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλε η καθ'ης η προσφυγή Κυβέρνηση και την αντίκρουση του προσφεύγοντος,

Αφού διασκέφθηκε, εξέδωσε την ακόλουθη απόφαση :

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

1. Ο προσφεύγων, κ. Κωνσταντίνος Νικολούζος, είναι Έλληνας υπήκοος, γεννηθείς το 1940, κάτοικος Ιλίου (Αθήνα). Ενώπιον του Δικαστηρίου εκπροσωπήθηκε από τον κ. P. Verbist, δικηγόρο του Heist op Den Berg (Βέλγιο).

2. Η Ελληνική Κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπήθηκε από τους πληρεξουσίους της, την κ. Σ. Χαριτάκη, Νομική Σύμβουλο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και την κ. Σ. Παπαϊωάννου, Δικαστική Πληρεξούσια του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

A. Τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης

3. Τα πραγματικά περιστατικά όπως έχουν εκτεθεί από τους διαδίκους συνοψίζονται ως εξής.

4. Στις 5 Αυγούστου 1980, ο προσφεύγων κατέστη κύριος οικοπέδου επιφανείας 1005,60τ.μ. , εντός του οποίου βρίσκεται μια παλαιά οικία, στον Δήμο Θιναλίων, στην Κέρκυρα. Στο εν λόγω οικόπεδο είχε συσταθεί δουλεία διόδου υπέρ γειτονικού οικοπέδου. Κατά την εποχή εκείνη, το οικόπεδο ανήκε στον Ε.Γ. Από τις 20 Ιουνίου 1990 είναι ιδιοκτησία της Σ.Ν., κόρης του Ε.Γ.

5. Στις 22 Μαρτίου 1996, ο προσφεύγων ζήτησε από τη Διεύθυνση Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιβάλλοντος της Νομαρχιακής Αυτοδιοικήσεως Κερκύρας, (Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας) την έκδοση οικοδομικής άδειας επί του οικοπέδου του. Η εν λόγω Διεύθυνση απέρριψε την αίτησή του με την αιτιολογία ότι προϋπόθεση έκδοσης της εν λόγω άδειας είναι η κατάργηση της δουλείας που βάρυνε το εν λόγω ακίνητο.

6. Στις 24 Οκτωβρίου 1997, ο προσφεύγων κατέθεσε αγωγή στο Πρωτοδικείο Κέρκυρας με την οποία ζητούσε ως κύριο αίτημα, την κατάργηση της δουλείας, και επικουρικά, τη μετακίνησή της.

7. Στις 25 Σεπτεμβρίου 2001, η ανωτέρω Διεύθυνση ενημέρωσε τη Διεύθυνση Περιβάλλοντος και Πολεοδομίας της Περιφέρειας των Ιονίων Νήσων ότι, λαμβανομένης υπόψη της εκκρεμοδικίας, έπρεπε να περιμένει την τελεσίδικη δικαστική απόφαση πριν εκδώσει την αιτούμενη άδεια. Εξέδωσε επίσης γνώμη σύμφωνα με την οποία η επίδικη δουλεία δεν ήταν δυνατόν να καταργηθεί δυνάμει του άρθρου 25 του Γενικού Οικοδομικού

Κανονισμού δεδομένου ότι δεν υπήρχε, κατά την έννοια του εν λόγω άρθρου, άλλη δίοδος για το οικόπεδο της Σ.Ν. Ο προσφεύγων άσκησε ιεραρχική προσφυγή κατά της γνώμης αυτής ενώπιον της Γενικής Γραμματείας της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων. Υποστήριζε ότι η δουλεία έπρεπε να θεωρηθεί ως κατηργημένη καθόσον το οικόπεδο της αντιδίκου είχε δίοδο σε δημόσιο χώρο από το 1985, έτος κατά το οποίο μια συνορεύουσα με αυτό ιδιωτική οδός μετατράπηκε σε δημοτική δημόσια οδό.

8. Στις 28 Δεκεμβρίου 2001, η Γενική Γραμματεία της Περιφέρειας Ιονίων Νήσων έκανε δεκτή την προσφυγή του προσφεύγοντος με την αιτιολογία ότι η έννοια της μοναδικής διόδου δεν υφίστατο πλέον καθόσον το οικόπεδο υπέρ του οποίου είχε συσταθεί η δουλεία είχε πρόσβαση σε δημόσιο χώρο, ανεξαρτήτως των ενδεχομένων εμποδίων που υπήρχαν από τα κτίρια που υπήρχαν στο εν λόγω ακίνητο για τη δημιουργία διόδου. Συμπέρανε ότι το οικόπεδο της Σ.Ν. είχε πρόσβαση στη νέα δημόσια οδό και ότι, συνεπώς, η δίοδος για την οποία είχε συσταθεί δουλεία επί του οικοπέδου του προσφεύγοντος δεν ήταν η μοναδική.

9. Στις 6 Φεβρουαρίου 2003, η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας εξέδωσε υπέρ του προσφεύγοντος την υπ' αρ. 106/2003 οικοδομική άδεια, με την οποία του επετράπη να πραγματοποιήσει εργασίες στο τμήμα του οικοπέδου που καλυπτόταν από τη δουλεία διόδου. Μετά την απόφαση αυτή, ο προσφεύγων δηλώνει ότι ξεκίνησε οικοδομικές εργασίες.

10. Εντωμεταξύ, στις 8 Ιανουαρίου 2003, το Πρωτοδικείο Κέρκυρας αποφάσισε ότι το δικαίωμα δουλείας της Σ.Ν. σε βάρος του ακινήτου του προσφεύγοντος είχε αποσβεσθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 1136 του Αστικού Κώδικα (απόφαση αρ. 1/2003).

11. Μετά από έφεση της καθ'ης, με την απόφαση αρ. 47/2004 της 6^{ης} Φεβρουαρίου 2004, το Εφετείο Κέρκυρας ακύρωσε την προαναφερθείσα πρωτόδικη απόφαση. Έκρινε ότι η δίοδος υπέρ της Σ.Ν. ήταν μοναδική

καθόσον το έδαφος της οικίας αυτής βρισκόταν σε ύψος 1,07 μ. κάτω από το επίπεδο της δημοτικής οδού και ότι η οικία που κατασκευάστηκε πριν το 1950, είχε χτιστεί με βάση τη δουλεία: η πρόσοψη της οικίας και η είσοδος της βρισκόντουσαν στην πλευρά της διόδου. Αnéφερε ότι, ακόμη και μετά τη δημιουργία της δημοτικής οδού η οποία γειτνιάζει με το οικόπεδο της Σ.Ν., η τελευταία δεν είχε πρόσβαση σε κοινόχρηστο χώρο καθόσον δεν είχε αυτή την πρόσβαση κατά τρόπο όπως μέσω της επίδικης δουλείας διόδου.

12. Στις 5 Μαΐου 2004, μετά τη δημοσίευση της ανωτέρω εφετειακής απόφασης, η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας ζήτησε την παύση των οικοδομικών εργασιών που είχε ξεκινήσει ο προσφεύγων. Θεώρησε ότι, βάσει του άρθρου 1136 ΑΚ, η δουλεία διόδου εξακολουθούσε να υφίσταται.

13. Στις 21 Ιουνίου 2004, ο προσφεύγων άσκησε αναίρεση κατά της απόφασης αρ. 47/2004.

14. Με την υπ' αρ. 408/2006 απόφαση της 1^{ης} Μαρτίου 2006, ο Άρειος Πάγος επικύρωσε την εφετειακή απόφαση. Εξέτασε την υπόθεση υπό το πρίσμα του άρθρου 1136 ΑΚ και όχι υπό το πρίσμα του άρθρου 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού, το οποίο, κατά την άποψη του Αρείου Πάγου, δεν εφαρμόζεται στις δουλείες διόδου που είχαν συσταθεί πριν την έναρξη ισχύος του εν λόγω κανονισμού, το 1985. Έκρινε ότι η δουλεία διόδου υπέρ της Σ.Ν. δεν είχε αποσβεστεί και ότι, συνεπώς, ήταν υποχρεωτική η ανάκληση της οικοδομικής άδειας που χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα.

15. Μετά την απόφαση αυτή, και στηριζόμενη στην εν λόγω απόφαση, η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας ανακάλεσε την οικοδομική άδεια που είχε χορηγήσει στον προσφεύγοντα στις 6 Φεβρουαρίου 2003 (απόφαση της 29^{ης} Μαΐου 2006). Στις 18 Σεπτεμβρίου 2006, ο προσφεύγων

άσκησε αίτηση ακυρώσεως κατά της απόφασης αυτής ενώπιον του Διοικητικού Εφετείου Ιωαννίνων.

16. Στις 30 Μαρτίου 2007, ο προσφεύγων προσέφυγε στο Ειρηνοδικείο Όρους με αγωγή ζητώντας την κατάργηση της δουλείας διόδου, βάσει του άρθρου 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού. Η δικάσιμος που αρχικά ορίστηκε στις 18 Δεκεμβρίου 2007, αναβλήθηκε για τις 15 Απριλίου 2008, εν συνεχεία για τις 21 Οκτωβρίου 2008, 26 Μαΐου 2009, 14 Δεκεμβρίου 2010, 22 Μαρτίου και 22 Νοεμβρίου 2011.

17. Στις 27 Οκτωβρίου 2008, με την απόφαση αρ. 210/2008, το Διοικητικό Εφετείο Ιωαννίνων έκρινε ότι η ανάκληση της οικοδομικής άδειας ήταν νόμιμη και απέρριψε την αίτηση ακυρώσεως που είχε ασκήσει στις 18 Σεπτεμβρίου 2006 ο προσφεύγων με το σκεπτικό ότι το η Υπηρεσία Πολεοδομίας δεσμευόταν από το δεδικασμένο της υπ' αρ. 408/2006 απόφασης του Αρείου Πάγου. Υπογράμμισε ότι η απόφαση των πολιτικών δικαστηρίων σύμφωνα με την οποία η δουλεία δεν είχε αποσβεστεί επειδή αποτελούσε τη μοναδική δίοδο προς δημόσια οδό ήταν δεσμευτική για τη διοίκηση και ότι η τελευταία υποχρεούταν να ανακαλέσει την άδεια που χορηγήθηκε στον προσφεύγοντα.

18. Με την απόφασή του αρ. 2620/2010 της 9^{ης} Αυγούστου 2010, το Συμβούλιο της Επικρατείας στο οποίο είχε προσφύγει ο προσφεύγων, ακύρωσε την υπ' αρ. 210/2008 εφετειακή απόφαση και ακύρωσε την απόφαση της 29^{ης} Μαΐου 2006. Συμπέρανε ότι η ανάκληση της οικοδομικής άδειας του προσφεύγοντος ήταν παράνομη.

19. Το Συμβούλιο της Επικρατείας, υπογράμμισε καταρχάς ότι το άρθρο 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού απαγόρευε πλέον τη σύσταση δουλειών που επέφεραν περιορισμούς στην ανέγερση ή την επέκταση κτιρίων και εγκαταστάσεων και αποτελούσαν αναχρονισμό από πολεοδομικής άποψης. Υπενθύμισε ότι, για τις δουλείες που είχαν συσταθεί πριν τη δημοσίευση του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού του 1985, το

άρθρο 25 του εν λόγω Κανονισμού προέβλεπε ότι οι εν λόγω δουλείες είχαν αποσβεσθεί σύμφωνα με μια διαδικασία που περιείχε τυπικές και ουσιαστικές προϋποθέσεις διαφορετικές από αυτές του άρθρου 1136 του Αστικού Κώδικα. Ανέφερε ειδικότερα ότι το προαναφερθέν άρθρο 25 προέβλεπε ότι οι δουλείες αυτές είχαν αποσβεστεί εάν είχε χορηγηθεί οικοδομική άδεια για εργασίες που καθιστούσαν την άσκησή τους αδύνατη. Κατά τον χρόνο έκδοσης της άδειας, η Διεύθυνση Πολεοδομίας εξέταζε εάν η δουλεία έπρεπε να διατηρηθεί επειδή επέτρεπε τη μοναδική πρόσβαση του οικοπέδου ή του κτιρίου στη δημόσια οδό. Η σχετική απόφαση της πολεοδομικής υπηρεσίας βασιζόταν σε τεχνικά κριτήρια και μπορούσε να είναι ρητή ή σιωπηρή, όπως κατά τη χορήγηση οικοδομικής άδειας.

20. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η απόφαση πολιτικού δικαστηρίου που αφορούσε την απόσβεση δουλείας διόδου στερούνταν δεδικασμένου έναντι της Πολεοδομικής Αρχής και έναντι του Διοικητικού Εφετείου όταν καλούνται να κρίνουν εάν μια δουλεία πρέπει να θεωρηθεί ως αποσβεσθείσα ενόψει της χορήγησης οικοδομικής άδειας σύμφωνα με το άρθρο 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού. Ανέφερε ότι η απόφαση του πολιτικού δικαστηρίου σύμφωνα με την οποία μια δουλεία έπρεπε να διατηρηθεί δεν συνιστούσε λόγο που να δικαιολογεί την άρνηση χορήγησης οικοδομικής άδειας ή την ανάκλησή της.

21. Εξετάζοντας τα πραγματικά περιστατικά της υπό κρίση υπόθεσης, το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η απόφαση αρ. 408/2006 του Αρείου Πάγου είχε εξετάσει μόνον εάν είχαν τηρηθεί οι προϋποθέσεις του άρθρου 1136 ΑΚ οι σχετικές με την απόσβεση της δουλείας. Στην προαναφερθείσα απόφαση, ο Άρειος Πάγος δεν αποφάνθηκε για το ζήτημα της απόσβεσης της επίδικης δουλείας βάσει του άρθρου 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού, θέμα το οποίο δεν τέθηκε ποτέ ενώπιον των πολιτικών δικαστηρίων. Το Συμβούλιο της Επικρατείας επεσήμανε επίσης ότι, σε μια έκθεση πραγματογνωμοσύνης που υπέβαλε ο προσφεύγων στην πολεοδομική υπηρεσία, αναφερόταν ότι η επίδικη δουλεία διόδου είχε

καταργηθεί με το προαναφερθέν άρθρο 25, καθόσον το ακίνητο είχε πλέον πρόσοψη στη δημοτική οδό επί της οποίας μπορούσε να ανοιχθεί πόρτα. Χορηγώντας την οικοδομική άδεια στον προσφεύγοντα η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας, είχε επίσης δεχθεί σιωπηρά ότι η δουλεία είχε καταργηθεί καθόσον η πρόσβαση της Σ.Ν. στη δημοτική οδό ήταν τεχνικά εφικτή και ότι η απόφαση αυτή δεν είχε αποτελέσει αντικείμενο αίτησης ακυρώσεως από πλευράς της Σ.Ν. Συνεπώς, η απόφαση της Διεύθυνση Πολεοδομίας Κέρκυρας, με την οποία ανακλήθηκε η χορηγηθείσα στον προσφεύγοντα άδεια επειδή η Διεύθυνση δεσμευόταν από την απόφαση του Αρείου Πάγου δεν ήταν νόμιμη, καθόσον ο Άρειος Πάγος είχε αποφανθεί επί ζητήματος διαφορετικής φύσης.

22. Στις 29 Οκτωβρίου 2010, ο προσφεύγων κατέθεσε προσφυγή ενώπιον τριμελούς επιτροπής του Συμβουλίου της Επικρατείας με την οποία ζητούσε την εκτέλεση της υπ' αρ. 2620/2010 απόφασης από τη Διοίκηση. Η Επιτροπή διασκέφθηκε στις 24 Νοεμβρίου 2011. Με απόφαση της 25^{ης} Απριλίου 2012, επικυρωμένο αντίγραφο της οποίας εκδόθηκε στις 22 Οκτωβρίου 2012, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Διοίκηση συμμορφώθηκε με την υπ' αρ. 2620/2010 απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Ανέφερε ότι ο Δήμαρχος της Κέρκυρας, με την απόφασή του της 15^{ης} Σεπτεμβρίου 2011, που αποτελούσε εκτελεστή διοικητική πράξη, είχε εγκρίνει την παράταση της διάρκειας της από 6 Φεβρουαρίου 2003 οικοδομικής άδειας, γεγονός που επέτρεπε στον προσφεύγοντα να εξακολουθήσει και να ολοκληρώσει τις αναφερόμενες στην άδεια εργασίες, που είχαν διακοπεί. Αντιθέτως, η Επιτροπή θεώρησε ότι δεν συνέτρεχε λόγος να επιδικάσει αποζημίωση ως κύρωση, καθόσον αυτό προβλεπόταν μόνον σε περίπτωση άρνησης συμμόρφωσης με δικαστική απόφαση.

23. Εντωμεταξύ, στις 30 Νοεμβρίου 2010, η Σ.Ν. προσέφυγε στο Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο με αίτηση με την οποία ζητούσε να καταργηθεί η αντίφαση που υπήρχε, κατ' αυτήν, μεταξύ της υπ' αρ. 408/2006 απόφασης του Αρείου Πάγου και της υπ' αρ. 2620/2010 απόφασης του ΣτΕ. Ζητούσε

από το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο να αποφανθεί ότι η ορθή ερμηνεία των άρθρων 1136 ΑΚ και 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού ήταν η ερμηνεία που δόθηκε από τον Άρειο Πάγο. Αφετέρου, υποστήριζε ότι εναπόκειται αποκλειστικά στα πολιτικά δικαστήρια (και, εν προκειμένω, στον Ειρηνοδίκη του Όρους) και όχι στην Διοίκηση να αποφανθεί ως προς το ποιες ήταν οι απαραίτητες προϋποθέσεις για την απόσβεση της δουλείας.

24. Με την υπ' αρ. 38/2011 απόφαση της 9^{ης} Ιουνίου 2011, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο απέρριψε την αίτηση της Σ.Ν. ως απαράδεκτη. Όσον αφορά τον πρώτο λόγο της αίτησης, έκρινε ότι δεν υπήρχε αντίφαση μεταξύ των εκδοθεισών από τα δύο αυτά δικαστήρια αποφάσεων, καθόσον τα δικαστήρια αυτά ερμήνευσαν διαφορετικές διατάξεις που αφορούσαν διαφορετικά ζητήματα. Όσον αφορά τον δεύτερο λόγο, έκρινε ότι η Σ.Ν. στην πραγματικότητα αμφισβητούσε τη σχετική με την ερμηνεία του άρθρου 25 Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού (ΓΟΚ) απόφαση του ΣτΕ.

25. Στις 15 Σεπτεμβρίου 2011, ο Δήμαρχος Κέρκυρας, με πρόταση του Συμβουλίου Πολεοδομίας, Κατοικίας και Περιβάλλοντος της Κέρκυρας που εκδόθηκε στις 11 Ιουλίου 2011, παρέτεινε αναδρομικά- για την περίοδο από 29 Μαΐου 2006 έως 5 Φεβρουαρίου 2007- την ισχύ της υπ' αρ. 106/2003 οικοδομικής άδειας σχετικά με την επέκταση της οικίας του προσφεύγοντος. Στις 22 Σεπτεμβρίου 2011, η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας παρέτεινε εκ νέου την ισχύ της άδειας έως τις 29 Μαΐου 2012.

26. Στις 29 Φεβρουαρίου 2012, με προδικαστική απόφαση, ο Ειρηνοδίκης Όρους (στον οποίο προσέφυγε ο προσφεύγων στις 30 Μαρτίου 2007) όρισε εμπειρογνώμονα με αποστολή να καθορίσει τα όρια των οικοπέδων του προσφεύγοντος και της Σ.Ν., να εξετάσει εάν η ιδιοκτησία της τελευταίας είχε πρόσβαση σε δημοτική οδό και, σε καταφατική περίπτωση, εάν έπρεπε να πραγματοποιηθούν εργασίες για διαμόρφωση της εν λόγω πρόσβασης και το κόστος τους.

27. Στις 26 Σεπτεμβρίου 2012, ο Ειρηνοδίκης Όρους εξέδωσε την υπ' αρ. 29/2012 απόφαση με την οποία κατήγγησε τη δουλειά διόδου με τον όρο της καταβολής, από τον προσφεύγοντα, του ποσού των 20.000 ευρώ ως αποζημίωση προκειμένου να μπορεί η Σ.Ν. να πραγματοποιήσει τις απαραίτητες εργασίες προκειμένου να έχει πρόσβαση το οικόπεδό της στη δημοτική οδό.

28. Στις 3 Μαΐου 2012, η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας αναθέωρησε, με αίτηση του προσφεύγοντος, την υπ' αρ. 106/2003 οικοδομική άδεια που του είχε χορηγηθεί.

29. Στις 30 Ιανουαρίου 2013, προέβη, μετά από αίτηση του προσφεύγοντος, σε νέα αναθέωρηση της προαναφερθείσας άδειας και παρέτεινε την ισχύ έως 29 Μαΐου 2016. Ειδικότερα ανέφερε τα εξής:

«Αναθεωρείται η οικοδομική άδεια ως προς το τοπογραφικό διάγραμμα, την αρχιτεκτονική μελέτη, την αλλαγή του μηχανικού που έχει αναλάβει την επίβλεψη και την τακτοποίηση μέρους του υπάρχοντος εργοταξίου. Ο μηχανικός (...) ορίζεται ως ο νέος υπεύθυνος για την επίβλεψη μηχανικός και η άδεια ισχύει έως τις 29 Μαΐου 2016».

30. Στις 19 Ιουνίου 2013, ο προσφεύγων άσκησε έφεση κατά της υπ' αρ. 29/2012 απόφασης ενώπιον του Πρωτοδικείου Κέρκυρας. Ζητούσε η αποζημίωση που θα καταβληθεί στην Σ.Ν. να περιοριστεί σε 1.000 ευρώ. Η Σ.Ν. άσκησε επίσης έφεση κατά της προαναφερθείσας απόφασης.

31. Με την υπ' αρ. 1487/2014 απόφαση της 26^{ης} Νοεμβρίου 2014, το Πρωτοδικείο Κέρκυρας έκρινε ότι η επίδικη δουλειά διόδου είχε αποσβεστεί, μείωσε σε 3.712,12 ευρώ την αποζημίωση που έπρεπε να καταβάλει ο προσφεύγων στη Σ.Ν. και απέρριψε την έφεση της τελευταίας.

B. Το οικείο εθνικό δίκαιο και πρακτική

32. Το άρθρο 1136 ΑΚ έχει ως εξής:

«Η δουλεία αποσβήνεται εφόσον από λόγους πραγματικούς ή νομικούς η άσκησή της γίνεται αδύνατη».

33. Το άρθρο 25 του Γενικού Οικοδομικού Κανονισμού (Νόμος 1577/1985) ορίζει ότι:

1. Απαγορεύεται η σύσταση δουλειών, οι οποίες συνεπάγονται περιορισμό της δυνατότητας ανέγερσης ή επέκτασης των κτιρίων ή εγκαταστάσεων, σύμφωνα με τις ισχύουσες πολεοδομικές διατάξεις.

Από την απαγόρευση αυτή εξαιρείται η δουλεία διόδου, εφόσον αποτελεί τη μοναδική δίοδο προς κοινόχρηστο χώρο (...).

2. Δουλείες που έχουν συσταθεί έως τη δημοσίευση του νόμου αυτού δεν παρεμποδίζουν την έκδοση οικοδομικής άδειας, σύμφωνα με τις ισχύουσες διατάξεις. Οι δουλείες αυτές καταργούνται κατά τη διαδικασία των επόμενων παραγράφων, αν εκδοθεί νόμιμη οικοδομική άδεια για να γίνουν στο δουλεύον ακίνητο κατασκευές ή εγκαταστάσεις που καθιστούν αδύνατη, εν όλω ή εν μέρει, την άσκηση της δουλείας. Κατ' εξαίρεση, δεν υπάγονται στην παράγραφο αυτή (...) η δουλεία διόδου, (...).

3. Στο δικαιούχο της καταργούμενης δουλείας καταβάλλεται αποζημίωση. Ο καθορισμός του ποσού της αποζημίωσης, (...), γίνεται από το ειρηνοδικείο (...).

4. Η δουλεία καταργείται με την καταβολή ή την κατάθεση στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων της αποζημίωσης. Μετά την κατάργηση επιτρέπεται να εκτελεστούν, σύμφωνα με την οικοδομική άδεια, οι εργασίες τις οποίες εμπόδιζε η δουλεία.

ΑΙΤΙΑΣΕΙΣ

34. Ο προσφεύγων επικαλείται τα άρθρα 6§1 και 13 της Σύμβασης και το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου, και παραπονείται για τη μη εκτέλεση της υπ' αρ. 2620/2010 απόφασης του Συμβουλίου της Επικρατείας και για το ότι του ήταν αδύνατον να πετύχει την έκδοση οικοδομικής άδειας εντός ευλόγου προθεσμίας.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

A. Επί της ένστασης της Κυβερνήσεως περί ακυρότητας της πληρεξουσιότητας του εκπροσώπου του προσφεύγοντος

35. Η Κυβέρνηση προβάλλει την έλλειψη πληρεξουσιότητας του δικηγόρου του προσφεύγοντος. Αναφέρει ότι τόσο το έντυπο της προσφυγής όσο και το πληρεξούσιο που το συνοδεύει έχουν συνταχθεί στο όνομα του Περικλή Νικολούζου.

36. Ο προσφεύγων δηλώνει ότι εκ παραδρομής αναφέρεται μόνον το όνομα του πατέρα του, Περικλής, και όχι το δικό του, Κωνσταντίνος. Διαβεβαιώνει ότι στην Ελλάδα συνηθίζεται να προστίθεται το όνομα του πατέρα στο όνομα και το επώνυμο του διαδίκου στα δικόγραφα που κατατίθενται ενώπιον δικαστηρίου.

37. Το Δικαστήριο κάνει δεκτή την εξήγηση του προσφεύγοντος. Αναφέρει ότι στο έγγραφό του της 10^{ης} Μαρτίου 2011 προς το Δικαστήριο, ο δικηγόρος του προσφεύγοντος, P. Verbist, ανέφερε τα εξής: «Ο πελάτης μου Κωνσταντίνος Νικολούζος (...) επιθυμεί να ασκήσει προσφυγή δυνάμει του άρθρου 34 της Σύμβασης». Επίσης, αναφέρει ότι αντίγραφο του δελτίου ταυτότητας του προσφεύγοντος έχει επισυναφθεί ως σχετικό της δικογραφίας κατά την άσκηση της προσφυγής και ότι όλες οι επικοινωνίες με το Δικαστήριο αναφέρουν το όνομα του προσφεύγοντος.

38. Υπό τις περιστάσεις αυτές, το Δικαστήριο δεν έχει λόγο να αμφισβητεί ότι η προσφυγή που έχει υποβληθεί προκύπτει από την πραγματική και έγκυρη άσκηση του προσφεύγοντος του δικαιώματός του για ατομική προσφυγή το οποίο αναγνωρίζεται από το άρθρο 34 της Σύμβασης και ότι ο ενδιαφερόμενος εκπροσωπείται εγκύρως ενώπιον του Δικαστηρίου από τον δικηγόρο του. Ως εκ τούτου, θεωρεί ότι η αντλούμενη από την ακυρότητα της πληρεξουσιότητας ένσταση της Κυβέρνησης πρέπει να απορριφθεί.

B. Επί των επικαλούμενων παραβιάσεων των άρθρων 6§1 και 13 της Σύμβασης και του άρθρου 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση

39. Ο προσφεύγων παραπονείται αφενός, για την άρνηση της Διοίκησης να του χορηγήσει οικοδομική άδεια για την ιδιοκτησία του, η οποία ήταν βεβαρημένη με δουλεία διόδου υπέρ του γειτονικού ακινήτου και αφετέρου, για την παράλειψη της Διοίκησης να συμμορφωθεί με απόφαση του ΣτΕ που είχε κρίνει παράνομη την ανάκληση της οικοδομικής άδειας στην οποία είχε προβεί η Διοίκηση. Παραπονείται επίσης για την απουσία πραγματικής προσφυγής με την οποία να μπορεί να παραπονεθεί για τις προαναφερθείσες παραβιάσεις. Επικαλείται συναφώς τα άρθρα 6 και 13 της Σύμβασης και το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση. Τα κρίσιμα χωρία των εν λόγω διατάξεων έχουν ως εξής:

Άρθρο 6§1 της Σύμβασης

Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως, (...) υπό (...) δικαστηρίου, (...) το οποίον θα αποφασίση, (...) επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, (...)

Άρθρο 13 της Σύμβασης

Παν πρόσωπον του οποίου τα αναγνωριζόμενα εν τη (...) Συμβάσει δικαιώματα και ελευθερίες παρεβιάσθησαν, έχει το δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον εθνικής αρχής, έστω και αν η παραβίασις διεπράχθη υπό προσώπων ενεργούντων εν τη εκτελέσει των δημοσίων καθηκόντων των.

Άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου στη Σύμβαση

Παν φυσικόν ή νομικόν πρόσωπον δικαιούται σεβασμού της περιουσίας του. Ουδείς δύναται να στερηθή της ιδιοκτησίας αυτού ειμή δια λόγους δημοσίας ωφελείας και υπό τους προβλεπομένους, υπό του νόμου και των γενικών αρχών του διεθνούς δικαίου, όρους.

Αι προαναφερόμεναι διατάξεις δεν θίγουν το δικαίωμα παντός Κράτους όπως θέση εν ισχύ νόμους ους ήθελε κρίνει αναγκαίον προς ρύθμισιν της χρήσεως αγαθών συμφώνως προς το δημόσιον συμφέρον ή προς εξασφάλισιν της καταβολής φόρων ή άλλων εισφορών ή προστίμων.

Τα επιχειρήματα των διαδίκων

40. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι ο προσφεύγων δεν εξάντλησε τα εθνικά ένδικα μέσα όσον αφορά την αντλούμενη από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρόσθετου Πρωτοκόλλου αιτίαση επειδή δεν άσκησε αγωγή αποζημίωσης θεμελιωμένη στο άρθρο 105ΕισΝΑΚ. Υποστηρίζει επίσης ότι ο προσφεύγων δεν μπορεί πλέον να ισχυρίζεται ότι είναι θύμα των παραβιάσεων της Σύμβασης που καταγγέλλει.

41. Ο προσφεύγων υποστηρίζει, πρώτον, ότι κατά την ημερομηνία προσφυγής στο Δικαστήριο, είχε την ιδιότητα του θύματος και ότι δεν την απώλεσε έκτοτε. Μολονότι η απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας ακύρωσε την ανάκληση της άδειας, η εν λόγω άδεια είχε ήδη λήξει και δεν ίσχυε πια. Θεωρεί ότι η Διοίκηση όφειλε να ενεργήσει έτσι ώστε να αποκτήσει νέα άδεια όσον το δυνατόν πιο γρήγορα, προκειμένου η δουλειά να καταργηθεί από τον Ειρηνοδίκη και να αρχίσουν οι οικοδομικές εργασίες. Δεύτερον, ο προσφεύγων υποστηρίζει ότι καμία δικαστική απόφαση που να τον αφορά δεν περιείχε ρητή αναγνώριση ή την κατ' ουσία αναγνώριση των επικαλούμενων παραβιάσεων.

1. Η εκτίμηση του Δικαστηρίου

42. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι δεν υποχρεούται να αποφανθεί επί των ενστάσεων που προέβαλε η Κυβέρνηση και ότι προηγουμένως πρέπει να εξετάσει εάν οι αιτιάσεις του προσφεύγοντος εμπίπτουν στο νέο κριτήριο του παραδεκτού που προστέθηκε στο άρθρο 35 της Σύμβασης με το 14^ο Πρωτόκολλο, που τέθηκε σε ισχύ την 1^η Ιουνίου 2010. Το άρθρο 35§3 (β) έχει ως εξής:

«3. Το Δικαστήριο κηρύσσει απαράδεκτη οποιαδήποτε ατομική προσφυγή που υποβάλλεται δυνάμει του άρθρου 34, όταν εκτιμά ότι:

(...)

β) ο προσφεύγων δεν έχει υποστεί σημαντική βλάβη, εκτός εάν ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου, όπως αυτά ορίζονται από τη Σύμβαση και τα

Πρωτοκολλά της, απαιτεί την εξέταση της προσφυγής επί της ουσίας και υπό την προϋπόθεση ότι δεν μπορεί να απορριφθεί για τον λόγο αυτό καμία υπόθεση η οποία δεν έχει εξεταστεί δεόντως από εσωτερικό δικαστήριο».

43. Η νέα προϋπόθεση του παραδεκτού, η οποία πηγάζει από την αρχή *de minimis non curat praetor*, παραπέμπει στην ιδέα ότι η παραβίαση ενός δικαιώματος, ανεξαρτήτως της πραγματικότητάς της από αυστηρώς νομικής άποψης, πρέπει να αγγίζει ένα ελάχιστο όριο βαρύτητας για να δικαιολογείται η εξέτασή της από διεθνές δικαστήριο ((*Adrian Mihai Ionescu κατά Ρουμανίας* (déc.), αρ. 36659/04, 1^η Ιουνίου 2010, *Korolev κατά Ρωσσίας* (déc.), n^ο 25551/05, 1^η Ιουλίου 2010, *Mura κατά Πολωνίας* (déc.), αρ. 42442/08, § 20, 2 Ιουνίου 2016 και *C.P. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, αρ. 300/11, 6 Σεπτεμβρίου 2016). Επομένως, το Δικαστήριο θα εξετάσει αυτεπαγγέλτως α) εάν ο προσφεύγων υπέστη σημαντική βλάβη, β) εάν ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως ορίζονται από τη Σύμβαση και τα Πρωτοκολλά της απαιτεί την εξέταση της προσφυγής επί της ουσίας και γ) εάν η υπόθεση έχει εξεταστεί δεόντως από εθνικό δικαστήριο.

α) Ως προς το εάν ο προσφεύγων υπέστη σημαντική βλάβη

44. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο επισημαίνει ότι με την υπ' αρ. 2620/2010 το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε την ανάκληση της οικοδομικής άδειας του προσφεύγοντος. Επισημαίνει ότι ζήτημα που εκκρεμούσε ήταν το εάν η περίοδος ανάκλησης έπρεπε να ληφθεί υπόψη ενόψει της παράτασης της εν λόγω άδειας, η οποία είχε εν τω μεταξύ λήξει. Διαπιστώνει ότι το ζήτημα αυτό απετέλεσε το αντικείμενο της προσφυγής του προσφεύγοντος ενώπιον της τριμελούς Επιτροπής του ΣτΕ και ότι, με απόφαση της 25^{ης} Απριλίου 2012, η εν λόγω Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Διοίκηση συμμορφώθηκε με την προαναφερθείσα απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας. Παρατηρεί ειδικότερα ότι η Επιτροπή επεσήμανε ότι, με την απόφασή του της 15^{ης} Σεπτεμβρίου 2011, που ήταν εκτελεστή διοικητική πράξη, ο Δήμαρχος της Κέρκυρας είχε εγκρίνει την

αναδρομική παράταση της ισχύος της οικοδομικής άδειας για το διάστημα από 29 Μαΐου 2006 έως 5 Φεβρουαρίου 2007. Επισημαίνει ότι εν συνεχεία, στις 22 Σεπτεμβρίου 2011, η Διεύθυνση Πολεοδομίας της Κέρκυρας παρέτεινε την ισχύ της άδειας από την ημερομηνία αυτή έως τις 29 Μαΐου 2012, και ότι στις 30 Ιανουαρίου 2013, η ίδια Διεύθυνση παρέτεινε εκ νέου, αυτή τη φορά μετά από αίτηση του προσφεύγοντος, την ισχύ της άδειας έως τις 29 Μαΐου 2016.

45. Επομένως, από τα ανωτέρω συνάγεται, κατά το Δικαστήριο, ότι από τον Σεπτέμβριο του 2011, οι προαναφερθείσες παρατάσεις της ισχύος της άδειας επέτρεπαν στον προσφεύγοντα να συνεχίσει και να ολοκληρώσει, εάν το επιθυμούσε, τις αναφερόμενες στην υπ' αρ. 106/2003 άδεια εργασίες, οι οποίες διεκόπησαν στις 5 Μαΐου 2004 (ανωτέρω παράγραφος 11). Στην υπ' αρ. 2620/2010 απόφασή του το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η δουλεία είχε αποσβεστεί με την έκδοση της οικοδομικής άδειας και με την επιφύλαξη του καθορισμού, από τον ειρηνοδίκη, της οφειλόμενης στον δικαιούχο της δουλείας αποζημίωση και την κατάθεση της εν λόγω αποζημίωσης στο Ταμείο Παρακαταθηκών και Δανείων.

46. Εξάλλου, κρίνει ότι τόσο η απόφαση που εξέδωσε ο Ειρηνοδίκης του Όρους όσο και αυτή του Πρωτοδικείου Κέρκυρας με τις οποίες καταργείται η δουλεία της οποίας δικαιούχος ήταν η Σ.Ν. και μειώθηκε η οφειλόμενη από τον προσφεύγοντα σε αυτήν αποζημίωση, καθώς και οι αποφάσεις της 15^{ης} και 22ας Σεπτεμβρίου 2011 και της 30^{ης} Ιανουαρίου 2013, με τις οποίες παρατάθηκε η ισχύς της οικοδομικής άδειας του προσφεύγοντος, συνιστούν επαρκή αποζημίωση των αρνητικών συνεπειών που μπορεί να είχε η επίμαχη κατάσταση για τον προσφεύγοντα.

47. Λαμβανομένων υπόψη των ανωτέρω σκέψεων, το Δικαστήριο συμπεραίνει ότι ο προσφεύγων δεν υπέστη σημαντική βλάβη από τις επικαλούμενες παραβιάσεις.

β) Ως προς το εάν ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως αυτά ορίζονται από τη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της απαιτεί την εξέταση της προσφυγής επί της ουσίας

48. Το δεύτερο στοιχείο που περιέχει το νέο κριτήριο συνιστά μια ρήτρας διασφάλισης (εισηγητική έκθεση, §81) που υποχρεώνει το Δικαστήριο να συνεχίσει την εξέταση της προσφυγής ακόμη και όταν ο προσφεύγων δεν έχει υποστεί καμία σημαντική βλάβη, εάν το απαιτεί ο σεβασμός των δικαιωμάτων του ανθρώπου όπως ορίζονται από τη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της (προαναφερθείσα, *Korolev κατά Ρωσίας*). Το στοιχείο αυτό του νέου κριτηρίου εφαρμόζεται όταν μια υπόθεση εγείρει ζητήματα γενικού χαρακτήρα που αφορούν την τήρηση της Σύμβασης, για παράδειγμα όταν απαιτείται να καθοριστούν οι υποχρεώσεις ενός Κράτους όπως απορρέουν από τη Σύμβαση ή προκειμένου να παροτρυνθεί το καθ' ου η προσφυγή Κράτος να επιλύσει συστηματικά προβλήματα (προαναφερθείσα *C.P. κατά Ηνωμένου Βασιλείου*, §49).

49. Στην υπό κρίση υπόθεση, δεδομένου ότι η παρούσα προσφυγή που αφορά την υποτιθέμενη άρνηση της διοίκησης να χορηγήσει οικοδομική άδεια στον προσφεύγοντα, το Δικαστήριο δεν διακρίνει κανέναν επιτακτικό λόγο που να αφορά τη δημόσια τάξη ή τα δικαιώματα του ανθρώπου όπως ορίζονται από τη Σύμβαση και τα Πρωτόκολλά της που να δικαιολογεί την εξέταση της προσφυγής επί της ουσίας.

γ) Ως προς το εάν η υπόθεση εξετάστηκε δεόντως από εσωτερικό δικαστήριο

50. Το τρίτο στοιχείο του νέου αυτού κριτηρίου του απαραδέκτου σκοπεί στο να διασφαλιστεί ότι καμία προσφυγή δεν θα απορρίπτεται κατά τον τρόπο αυτό από το Δικαστήριο εάν η υπόθεση δεν έχει εξεταστεί δεόντως από εσωτερικό (εθνικό) δικαστήριο. Το Δικαστήριο είχε ήδη την ευκαιρία να διευκρινίσει συναφώς ότι μια τέτοια «εξέταση» από εθνικό δικαστήριο πρέπει να αφορά την υπόθεση (υπό την έννοια της αίτησης, αγωγής, αξίωσης) που ο προσφεύγων εισήγαγε ενώπιον του εν λόγω δικαστηρίου παρά τις αιτιάσεις όπως αυτές θα υποβληθούν εν συνεχεία στο Δικαστήριο (*Liga Portuguesa de Futebol Profissional κατά Πορτογαλίας* (déc.), αρ. 49639/09, §§ 46-47, 3 Απριλίου 2012).

51. Το Δικαστήριο επισημαίνει ότι η υπόθεση του προσφεύγοντος οδήγησε σε μεγάλο αριθμό διαδικασιών ενώπιον τόσο των πολιτικών όσο και των ποινικών και διοικητικών δικαστηρίων όσο και ενώπιον των διοικητικών αρχών της πολεοδομίας, και ότι οι εν λόγω διαδικασίες συνεχίστηκαν και μετά την προσφυγή στο Δικαστήριο. Τελικά ο προσφεύγων δικαιώθηκε καθώς όχι μόνον στις 9 Αυγούστου 2010 το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε την ανάκληση της οικοδομικής άδειας του προσφεύγοντος, αλλά και οι διοικητικές αρχές παρέτειναν την ισχύ της άδειας έως το 2016 και τα πολιτικά δικαστήρια κατήργησαν τη δουλεία διόδου (πρωτοδικείο που δίκασε κατ' έφεση στις 26 Νοεμβρίου 2014).

52. Υπό τις περιστάσεις αυτές, δεν μπορεί να ισχυριστεί κανείς ότι η υπόθεση του προσφεύγοντος δεν εξετάστηκε δεόντως.

53. Συνεπώς, λαμβανομένων υπόψη των τριών προϋποθέσεων που προβλέπονται από το άρθρο 35§3 (β) της Σύμβασης, όπως τροποποιήθηκε από το Πρωτόκολλο αρ. 14, το Δικαστήριο κηρύσσει την παρούσα προσφυγή απαράδεκτη.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο, ομόφωνα,

Κηρύσσει την προσφυγή απαράδεκτη.

Συντάχτηκε στα γαλλικά και εν συνεχεία κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 7 Σεπτεμβρίου 2017.

Renata Degener

Kristina Pardalos

Αν. Γραμματέας

Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο

Η μεταφράστρια

Μαρία Καραμπάτσα